

Turkish Studies Language and Literature

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 115-134

DOI: 10.7827/TurkishStudies.15144

ISSN: 2667-5641

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Şubat 2019

✓ Accepted/Kabul: Mart 2019

This article was checked by iThenticate.

BİR OKUMA ARKEOLOJİSİ: HÜSEYİN SU'YUN OKUDUĞU KİTAPLAR VE DEĞERLENDİRMELERİ

Burak KOÇ*

ÖZET

Hüseyin Su'yun Şule Yayınları'ndan 2017 yılında *Takvim Yırtıkları* ismiyle üç cilt olarak basılan eseri günlük türünde bir eserdir. Su, eserinde okuduğu kitaplarla ilgili çeşitli değerlendirmelerde bulunmuş, notlar almış, bazen okuduğu kitaplara kendince çeşitli ilaveler yapmış, bazen de okuduğu kitaplardan yola çıkarak yazma ve okuma ile ilgili tespitlerde bulunmuştur. Kitabın önemi sadece Hüseyin Su'yun okuduğu kitaplarla ilgili notların bulunması değildir, aynı zamanda yazarın yazma ile ilgili yaşadığı problemleri, Nuri Pakdil'le olan yakın diyalogunu, Edebiyat Dergisi ile ilgili durumları yansıtmaları ve elbette eserin günlük türünde olması dolayısıyla kendisinin hayat serüvenine de şahitlik etmemiz, eseri birçok konuda önemli kılabilecek hususlardandır. *Takvim Yırtıkları*'nda Nuri Pakdil'le Hüseyin Su'yun diyaloglarındaki değerlendirmelerinden yola çıkarak hem Türkiye'nin hem de dünyanın o yıllardaki ekonomik, siyasi vb. açıdan ne aşamada olduğunu da döneme dair bir okuma olarak izleyebiliriz. Hüseyin Su'yun geniş bir okuma listesinin olduğunu ve bilinçli bir okuyucu kimliğinin gerektirdiği vasıfları *Takvim Yırtıkları*'nı okurken görmekteyiz. Kimi zaman okuduğu kitaplara ve yazarlarına birden öfkelenmekte, kimi zaman bilhassa sevdiği yazarların neredeyse bütün eserlerinin ilk cümlesini tek tek bize aktarmaktadır. Su'yun eserinde, kitaplarla ilgili değerlendirme yaparken dikkat çektiği hususlardan birisi de çevirisi yapılan eserlerin dili ile ilgilidir. Eserin çevirisi yapılırken, eserin yazıldığı dil kadar çevirme işinin de büyük bir hassasiyetle yapılmasını gerektiğini bazı değerlendirmelerinde dile getirmektedir.

Bu çalışmada Hüseyin Su'yun *Takvim Yırtıkları* isimli eseri gerek ismi geçmeyip değerlendirmesi yapılan kitaplar, gerek ismi geçip değerlendirmesi yapılmayan kitaplar ve çalışmanın çoğunluğunu teşkil

* Yük. Lis. Öğr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, E-posta: burakkeddb@gmail.com

eden ismi geçip değerlendirmesi yapılan kitaplar başlığı altında kısa yorumlarla incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: kitap, Hüseyin Su, Takvim Yırtıkları, günlük

A LITERARY ARCHEOLOGY: MINING THE JOURNAL OF HUSEYIN SU

ABSTRACT

In 2017, Hüseyin Su's personal journal, Takvim Yırtıkları, was published in three volumes by Şule Yayınları. His personal journal that includes not only his notes on his reading but also his thoughts on writing in general, dialogue with Nuri Pakdil, reflections on his time with Edebiyat Dergisi, and other insights into his life. And all these make the journal more important. The journal also provides a look at the political and economic developments in Turkey and around the world based on evaluations of Hüseyin Su's dialogue with Nuri Pakdil' in Takvim Yırtıkları. Besides, we see the fact that Hüseyin Su has a wide reading list and qualities of a conscious reader when reading Takvim Yırtıkları. A close reader will benefit especially from his notes on, evaluations of, and even additions to the books he read, as he engaged with some of them very deeply and personally. One of the issues he draws attention to in his work when evaluating books is related to the language of the works translated. He underlines that the translation should be done carefully and indicates that this work is as important as the language in which it is written.

In this study, we will briefly examine the journal under the titles of the books mentioned but not evaluated, books not mentioned but evaluated and books mentioned and evaluated. And we will examine especially books he took time to evaluate.

STRUCTURED ABSTRACT

Hüseyin Su's work of art carrying the name Takvim Yırtıkları (Calendar Rips) is a piece of literature that is crafted in the genre of dairy and was published in three volumes by Şule Publishing. Su, in his work of art made several evaluations about the books he read, took notes, sometimes made additions from his own point of view and in his own way to the books he read, and sometimes made statements and expressed facts about writing and reading based on those books he took a look at. The book's importance lies not only in the statements that Hüseyin Su made about the books he read, but at the same time in the problems that the author has experienced about writing, in his close dialog with Nuri Pakdil, in his act of projection of situations about Edebiyat Dergisi (Literature Journal) through the book, and of course since this work of art is in the dairy genre in his testimony on the adventure of life that belongs to him. These are all possible factors that can make this work of art important on several different grounds. In this work of art within a range of 13 years from 1980 to 1993 we are observing political events, economic events that occurred at the time

and evaluations about them which were given voice through Huseyin Su and Nuri Pakdil's meeting in variable locations.

As to the main part of our work it consists of the books Hüseyin Su read and evaluations related to them. During his evaluation process Su, sometimes got excessively angry and in some other cases (he expresses that one has to exercise due diligence about the language in the translation process in at least the same amount that was exercised to the book's original language during the writing process) he admired certain books of some authors, as in some other occasions he read the book with great joy and made several comments about it just because its title was adequately selected or its name was beautiful or its initial sentences were really elegant. At the same instance, Takvim Yırtıkları shows us how Huseyin Su's reading wide of range large is. When we take a look at the dates of the notes that provided the opportunity for the creation of the work of art Huseyin Su is seen as providing a book even in the hardest situations almost in the week that it was published in and beginning to read it. Moreover we are witnessing in the work of art that he is reading more than one book which are of different genres at the same time. He expresses that he cannot show resistance in the point of writing as much as he is showing in his readings and because of that he is suffering from a state of constipation during his writing process.

Takvim Yırtıkları is a work of art which is more than just a dairy. Hüseyin Su, while providing a work of art that we can use in a great amount of different subjects as the guide book is giving us the chance to make an archeologic-like research in the field of reading and also shedding light to a good deal of matters for those who has an interest in literature, art, reading and writing through the books he made an evaluation of and through the books he mentioned its name and made recitations from. All of those who are interested in art, literature, communication, politics or economy will surely find something in Takvim Yırtıkları relating to the field that they are interested in. It is possible for us to say that it is impossible to not benefit from book evaluations Takvim Yırtıkları gives a place to and from the experiences mentioned that relate to the matters about journalism and publishing for especially those who are working in the field of editorship and those who has an interest in it. In this work, Hüseyin Su's work of art named Takvim Yırtıkları (Calendar Rips) will be put under the lens of examination through all the books whose evaluation was made in the work of art but its name was not mentioned and the books whose name was mentioned but its evaluation was not made and lastly through the books whose name was mentioned and also its evaluation was made in the work of art; all of them under respective titles and with brief comments. This last kind of book is the mass that consists the majority of our work.

Keywords: book, Hüseyin Su, Takvim Yırtıkları, journal.

Giriş

Hüseyin Su'yun *Takvim Yırtıkları* isimli eseri 1980- 1993 yılları arasındaki hayatını anlatan kâğıtlara yazdığı notların eser haline gelip günlük olarak karşımıza çıkan eserinin ismi. Eser, birçok

konuya kaynaklık edebilecek bir kitap niteliğinde. Günlük olarak yazılması sebebiyle hem samimi bir üslup esere hâkimken, sadece yazarın hayatını aktaran sıradan bir günlük de değil. Hüseyin Su'yu rahatsız eden meselelerle, Nuri Pakdil'le olan diyaloglarıyla, Müslüman coğrafyaların, dünyanın, Türkiye'nin durumunu ele almasıyla dönemini yansıtan bir eser *Takvim Yurtıkları*. Hüseyin Su, bütün bunların haricinde eserine okumuş olduğu kitapları da kimi zaman isimleriyle kimi zaman eser ismi vermeksizin değerlendirmeleriyle çeşitli şekillerde not etmiş. Biz bu çalışmamızda üç başlık altında Hüseyin Su'nun dikkatlerini kısa yorumlarla aktarmaya çalışacağız.

İsmi Geçmeyip Değerlendirmesi Yapılan Eserler

Hüseyin Su, okuduğu bazı eserlerin isimlerini açıkça söylememiş kimi zaman bu eserlerin belirli bölümleri hakkında bilgi vermiş, içerisinden birkaç yazıya değinmiştir, bir bölümü aktarmış ya da sadece bir cümleyi aktarıp eserle ilgili değerlendirmesini alıntı yoluyla yapmıştır.

Hüseyin Su, Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* isimli eserinden 'tutamak' bahsiyle ilgili kısmı alıntılararak kitabın ve yazarın isminden bilinçli bir tercihle bahsetmemiştir, alıntılardığı kısımla kendi yorumunu birleştirmiştir:

*“Romanın ve roman kahramanının asıl sorunu; ‘tutamak’ sorunu. Kahraman, zaten bir tür ‘tutunamayan.’ Tutamağı olmayan bir insan hayatında ‘aylak’ır. Sorun şu: ‘Tutamak meselesi dedim. Dünyada hepimiz sallantılı, korkuluksuz bir köprüde yürür gibiyiz. Tutunacak bir şey olmadı mı insan yuvarlanıyor. (Kahraman da tutunamadığı için romanın sonunda yuvarlanıyor.) Tramvaylardaki tutamaklar gibi. Uzanır tutunurlar. Kimi zenginliğine tutunur; kimi müdürlüğüne; kimi işine, kimi sanatına. Çocuklarına tutunanlar vardır. Herkes kendi tutamağının en iyi, en yüksek olduğuna inanır. Gülünçlüğü fark etmez. Kağızman köylerinden birinde bir çift öküzüne tutunan bir adam tanıdım. Öküzleri besliydi, pırıl pırıldı. Herkesin ‘Veli ağanın öküzleri gibi öküz yoktur’, demesini isterdi.’ Daha gülünçleri vardır. Ben, toplumdaki değerlerin iki yüzölçümünü, sahteliğini, gülünçlüğüne göreliliği, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi!’ Gerisi hiç önemli değil. **Romanın ve yazarının adlarını yazmıyorum. Onlar da önemli değil. Zaten her kitaptan alınacak yer de ancak bu kadardır. Varsa tabii...**” (Su, TY I, 2017, s. 302, 303)*

Friedrich Dürrenmatt'ın hangi eserinde olduğunu bilmediğimiz iki öyküsü ile ilgili şöyle bir değerlendirme yapıyor:

“Friedrich Dürrenmatt'ın iki öyküsü çok güzeldi: Köyden Şehire ve Minataurus... Bunlardan birincisi daha da güzeldi. İkincisinin okunması biraz daha zordu. Fantazilerle süslü bir öykü.” (Su, TY II, 2017, s. 248)

Hüseyin Su, Abdülkerim Suruş'un Ali Şeriatî üzerine yazdığı bir kitaptan bahsediyor ve kitabın ismini almaksızın önemli gördüğü üç tespitten yola çıkarak çeşitli değerlendirmelerde bulunuyor:

“Abdülkerim Suruş'un, Ali Şeriatî üzerine yazdığı kitabında üç önemli tespiti var. Şöyle diyor:

1- ‘Kötü bir âdetimiz var bizim. Terk etmemiz gereken bu âdet, düşünürleri, verdikleri cevaplarla değerlendirmemizdir. Hâlbuki tam tersine; düşünürleri, gündeme dair getirdikleri ve sordukları yeni sorularla değerlendirmemiz gerekmektedir.’

Bu kötü âdet, Orta Doğu, İslam ülkelerinin düşünce hayatının, bilim, sanat, düşünce insanlarının, entelektüellerinin ortak âdetleri demek ki... Sadece bizde böyle değil. Bu duruma acaba sevinmeli miyiz, yoksa üzülmeli miyiz?..

2- 'Bir Müslüman aydınının en zor işi, işte budur: Göğü, yere düğümlemek!'

Çok çarpıcı bir ifade. Çarpıcılığı belki de entelektüel etkisinden kaynaklanıyor. Hayatın içine sürdüğünüzde ne kalır bu etkiden bilemeyiz ama yine de çarpıcı bir cümle. İmkânsız önermek! İşte bu da bizde çok. Böyle öneriler karşısında insanoglu, hiçbir şey yapamasa bile kendini çok güçlü hissediyor; güçlü ve kibirli!

3- 'Allah'ı inkârda, Allah gündemdedir. Ama Allah susturuldu mu artık adı bile anılmaz olur.'

Allah'ın inkâr edilmediği ama susturularak gündemden kaldırıldığını bizim toplumumuz kadar başka hiçbir toplumda bu kadar açık ve net göremeyiz. Hemen her yerde suskun bir Allah'la karşı karşıyayız, camide bile; hatta en çok da camilerde böyle..." (Su, TY II, 2017, s. 327)

Hangi kitapta olduğunu bilemediğimiz Furuğ'a ait bir öyküden bahsederek anlatımını ile ilgili değerlendirmelerde bulunuyor Hüseyin Su:

"Furuğ'un öyküsünü okuyorum. Tatlı bir 'Doğu Hüznü' var bütün öykülerin insani ve kültürel ikliminde. Tatlı bir anlatımı var: 'Yolun iki kıyısındaki çınar ve kavak ağaçları, henüz dökülmemiş yapraklarından karanlığı silkeliyorlardı.' " (Su, TY III, 2017, s. 219, 220)

İsmi Geçip Değerlendirmesi Yapılmayan Eserler

Hüseyin Su, okuduğu bazı eserlerin ise sadece ismini vermiş eserle ilgili herhangi bir yorumda bulunmamıştır. Bu eserleri kitapta geçtiği sıraya göre aktaracağız.

Cengiz Aytmotov- Beyaz Gemi

Kafka- Milena'ya Mektuplar

Sofiya Tolstoy- Günce

Nuri Pakdil- Biat III

Bernardin De Saint Pierre- Pol ve Virgini

Exupéry'nin Günlük Notları

Baudelaire'in Mektupları

Nuri Pakdil- Bağlanma

Evliya Çelebi'nin Seyahatname

Kafka- Günlükler

? -Sorgu

Arthur Koestler-Haçsız Haçlılar

Arthur Koestler-Gün Ortasında Karanlık

William Faulkner- Sartoris

Nezihe Meriç- Dumanaltı

Mevlânâ- Mesnevi

Hamit İnyet-Çağdaş İslâmî Siyasî Düşünce

Ernest Hemingway- Silâhlara Veda

Gabrial Garcia Marquez- Sevgiden Öte Sürekli Ölüm

Gabrial Garcia Marquez- Yaprak Fırtınası

Cemal Süreya- Üstü Kalsın'dan

Albert Camus- Tersî ve Yüzü

İlya Ehrenburg- Paris Düşerken

Sartre- Özgürlüğün Yolları(Uyanış, Bekleyiş, Tükeniş)

Ahmet Abakay- Politik Göçmenler

Nurdan Gürbilek- Vitrinde Yaşamak

Sartre- Bulantı

Sartre- Sözcükler

Paulo Freire- Ezilenlerin Pedagojisi

Elia Kazan- Bir Yaşam

İsmi Geçip Değerlendirmesi Yapılan Eserler

Hüseyin Su, Charles Baudelaire'in *Paris Sıkıntısı* isimli kitabını hem çevirmenden kaynaklı olarak hem de zihinsel yorgunluğundan dolayı okumakta zorlandığını ifade ederek şöyle değerlendiriyor:

“Paris Sıkıntısı ise yürümüyor bir türlü. İnatla her gün okumaya çalışıyorum. Gerçekten sıkıntılı hem de çok. Çevirmenin dilindeki sorunlara benim zihinsel yorgunluğum da eklenince her şey karmakarışık oluyor. Tahsin Yücel'in çevirilerini de yazdıklarını da okurken her zaman kendimi taşlı bir tarlada çift sürüyormuşum gibi hissediyorum. Asım Bezirci, Enis Batur'la ilgili bir yazısında diline ilişkin şöyle demişti: Ağzında bir avuç çakıl taşı var Enis Batur'un. Tam olarak böyleydi sanırım. Bu cümleyi Tahsin Yücel için de söyleyebiliriz rahatlıkla.” (Su, TY I, 2017, s. 66)

Koestler'in *İspanya'da Ölüm Güncesi* isimli kitabı Hüseyin Su'yu heyecanlandırır ve kitap Su'ya bazı anılarını hatırlatmaktadır, bunun haricinde diğer kitapları üzerinden yazar hakkındaki düşüncelerini ve okuduğu diğer eserlerini aktarmaktadır:

“Arthur Koestler'in İspanya'da Ölüm Güncesi'ni okuyorum. Koestler'i okumak heyecanlandırıyor beni, sarıyor. 12 Eylül'den sonra Mamak'ta geçen günlerimizin anılarını tazeliyorum sanki İspanya'da Ölüm Güncesi'ni okurken.” (Su, TY I, 2017, s. 75) *“... Gün Ortasında Karanlık'tan okuyacağım şimdi. Koestler, beğendiğim ve sık sık andığım bir yazar. Türkçe'de nesi varsa okumak için takip ediyorum. İspanya'da Ölüm Güncesi'ni ve Kölelerin İsyanı(Spartaküs)'ni okudum. Sırada Haçsız Haçlılar var. Yeniden okuyacağım yazarlardan birisi Arthur Koestler. ”* (Su, TY I, 2017, s. 94)

Hüseyin Su, Gabrial Garcia Marquez'a ait *Başkan Babamızın Sonbaharı* isimli kitabını yazarın en çok beğendiği romanı olarak görür ve şöyle bir yorumda bulunur:

“Saat 23.00 ve Başkan Babamızın Sonbaharı'nı bitirip kapağını kapatıyorum. Bu romanı bir kez daha okuyacağım bir iki yıl sonra. Yazarın en güzel romanı bu bence. İlginç ve çok hoş abartıları var. Bizim masal öğelerini roman tekniğinde çok güzel kullanıyor.” (Su, TY I, 2017, s. 76) *“Nefes nefese okuduğum birkaç kitaptan birisi oldu Başkan Babamızın Sonbaharı. Roman olması hasebiyle kolay okunma beklentisine karşın, teknik olarak yazılışı itibarıyla çok zor okunan, büyük dikkat gerektiren bir roman. İki yüz elli sayfalık kitap, her biri birer paragraflık altı bölümden oluşuyor. Her bölüm ve her paragraf neredeyse birer*

cümleden ibaret. Ben ikinci baskıdan okuyorum Başkan Babamızın Sonbaharı'nı. Ama her iki baskının kapak resimleri de romanın içeriğiyle çok örtüşüyor” (Su, TY I, 2017, s. 77)

Günümüzde Can Yayınları bünyesinde yer alan Hüseyin Su'yun okuduğu dönemde ise E Yayınları isminde bir yayinevinden neşredilen *Yaşama Uğraşı/Günlük* olarak geçen Pavese'nin günlüğünü ve eserin ismini şu şekilde değerlendirir:

“Yosun yeşili bir kalem elimdeki ve Pavese'in günlüğünden, '1938, 10 Kasım' tarihli bir bölümden bir cümlemin altını olabildiğince düzgün bir şekilde çiziyorum: 'Hayatın saldırılarına karşı bir savunmadır edebiyat'. Sayfanın kenarına da 'dikkat' anlamında bir ok çiziyorum. Hayat karşısında insan o kadar savunmasız ve çaresiz ki ancak kadere inanmakla savunabilir kendisini. 'Hayat mücadelesi' sözü de böyle değil mi? Hayatla mücadeleden kim galip çıkmış ki bugüne dek? Bir başkanı ezen, yenen insanoğlu, kendisini hayat mücadelesinin galibi sanıyor. Bu cümlesinin Pavese'deki karşılığı tam olarak nedir bilmemiz imkânsız ama biraz irice bir söz gibi geliyor bana. Çarpıcılığı da iriliğinden sanırım. ” (Su, TY I, 2017, s. 79)
“... biz Pavese'nin günlüklerini, hayatının itiraf ettiği sağlaması olarak okuyabiliriz: Yaşama Uğraşı! Bir günlük kitabı için çok güzel bir ad! ” (Su, TY I, 2017, s. 82)

Hüseyin Su'yun, Elmalılı Hamdi Yazır'a ait *Kur'an Dili*'ni değerlendirmesi ise şöyle:

“Kur'an Dili'ni okurken, dinî, insani, edebî, felsefî ve dil bağlamında daha tatmin edici buluyorum. Kanaatimce gelmiş geçmiş en başarılı tefsir.” (Su, TY I, 2017, s. 88)

Erich Fromm'un *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı* kitabına düştüğü notu ve bu not üzerinden yazarla ilgili değerlendirmelerini Hüseyin Su şöyle aktarıyor:

“Dört yıl önce okuduğum Sevgi ve Şiddetin Kaynağı'nın arkasına şu notu düşmüşüm: İnsanın bedensel ve ruhsal yapısı karşısında apışıp kalmanın kitabı. İnsandaki sevgi ve şefkat duygularının kaynaklarını araştırıyor E.Fromm. Yanlış yerlerde aradığını düşünmüşüm demek ki. Kesinlikle bugün de aynı kanaatteyim. Bir başka sayfanın kenarına da şu cümleyi yazmışım: Açıklayamamanın acısı. Yazarın söyledikleri, bildiklerime ve beklentilerime denk düşmemiş belli ki. Ne denli iri sözler ederlerse etsinler, yaratılışı açıklayamıyorlar. ” (Su, TY I, 2017, s. 92)

Hüseyin Su, Edebiyat Dergisi Yayınları'ndan çıkan İlhami Çiçek'in *Satranç Dersleri* ve şiirlerini değerlendirmesi şöyle:

“Şiirleri, Edebiyat Dergisi Yayınları'nın kırkıncı kitabı olarak geçen ay Satranç Dersleri adıyla yayımlanmıştı. Bir aydır sürekli elimdeydi Satranç Dersleri. İyi şiirler için hep söylendiği gibi eskimeyecek şiirler İlhami Çiçek'in şiirleri. ” (Su, TY I, 2017, s. 96)

Tanpınar'ın *Huzur* isimli romanını doğrudan değerlendirmeye almasa bile kitapla ilgili bir ipucu vermekte Hüseyin Su:

*“Her şey yerli yerinde diyen şairin arzulu bakışına imreniyorum doğrusu ama **Huzur** adıyla huzursuzluğu yazdığı gibi bir şey mi yoksa şiirindeki netlik, diye soruyorum kendime. Her şey yerli yerindeyse eğer, huzursuzluk neden peki?”* (Su, TY I, 2017, s. 109)

Edmondo De Amicis'in İstanbul değerlendirmesine Hüseyin Su'yun yorumu yazarın gözlemlerinin önemi ve İstanbul hayatı üzerine olmakla beraber, Hüseyin Su kitaptan çok etkilendiğini dile getirmekte ve bunun üzerinden İstanbul'la ilgili bütün kitapları okuma isteği içerisinde olduğunu söylemekte:

“Edmondo De Amicis'in İstanbul(1874)'u andığımız yanı sıra birlikte, hayran olunacak bir uygarlığın İstanbul'unu da anlatıyor. Çok önemli gözlemleri var İstanbul, Osmanlı, her ırktan insanlar ve İstanbul hayatı üzerine. ” (Su, TY I, 2017, s. 110) *“Bazı kitapları okurken*

kendimi kontrol edemiyorum, kaybediyorum. Böylesi kitaplar, somut hayattan bütünüyle çekip çıkartıyor beni. Uçuk bir insan oluyorum. Bu zayıf yanımdan hoşnut değilim, en azından bir yanıyla böyle. İşte bu kitaplardan birisi de Edmondo de Amicis'in İstanbul adlı gezi- anı kitabı. Kitapta altlarını çizemeyeceğim cümle neredeyse yok gibi. Bazen okuduğum sayfalara yeniden dönüp bakınca yeniden, yeniden okumak iştahıyla doluyorum. Bu durumun bütünüyle kitaptan mı, yoksa bizim İstanbul'a dair duygularımızdan mı kaynaklandığından tam olarak emin değilim. Mümkün olsa da İstanbul'la ilgili kitapların hepsini toplayıp okuyabilsem. Biliyorum, buna imkânımız da yetmez, zamanımız da.” (Su, TY I, 2017, s. 160, 161)

Edmondo De Amicis'in *İstanbul* isimli eserinden yola çıkarak yaptığı değerlendirmesinden sonra gerek İstanbul'da gerekse Ankara'da sürekli yanında olduğu Nuri Pakdil'in İstanbul'unu, günlükleri ışığında değerlendirmesi ise şöyle:

“Nuri Pakdil'in günlüklerinde yazdığı ve anlattığı İstanbul ise çok farklı. İstanbul kitaplarıyla yanyana gelemeyecek düşünceler ve gözlemler: Dinî, evrensel bağlamda egemenlik merkezi bir İstanbul. Ünün yalnızca, Hz. Muhammed'in söylediği cümleden geliyor, İstanbul!” (Su, TY I, 2017, s. 110)

Hüseyin Su, Asaf Halet Çelebi'ye ait *Om Mani Padme Hum*'u hızlı bitirmesi ve duyarlılık noktasında kendisine yakın gördüğünü ama kitapta bazı imge ve dizelerin de havada uçuştüğünü ifade etmektedir:

“İki çurpıda Om Mani Padme Hum'u bitirdim. Hemen hepsi de bizim duyarlılığımızla yazılmış şiirler. Ne ki, temel dokuya tutunamayan bazı imge ve dizeler yer yer havada uçuşuyor.” (Su, TY I, 2017, s. 121)

Epiktotes'in *Düşünceler ve Sohbetleri* üzerinden kitabı, kitabın çevirmenini, çalışmalarını değerlendirmeye tabi tutar Hüseyin Su:

“Son günlerde hem içeriği hem de çevirisi yönünden zevk alarak okuduğum bir kitap oldu Epiktotes'in Düşünceler ve Sohbetler'i. Burhan Toprak çevirmiş Türkçe'ye. Yunus Emre adlı incelemesini ve şiir şerhlerini de okuyunca dil, duyarlık ve derinlik açısından kendime daha yakın buldum Burhan Toprak'ı. Diğer kitaplarını da bulmaya çalışacağım. Atlanmaması gereken bir insan. Nedense hep böyle isimler atlanır, eserlerini bulmak mümkün olmaz.” (Su, TY I, 2017, s. 145)

Hüseyin Su, Ernesto Sabato'nun *Tünel* adlı romanını ilk sayfadaki sözden hareketle aktarırken kendisinin de Edebiyat Dergisi Yayınları bünyesinde basılan Tüneller isimli kitabı olduğunun bilgisini veriyor:

“Latin Amerikalı yazarlardan Arjantin doğumlu Ernesto Sabato, Tünel adlı romanının ilk sayfasına şu cümleyi almış: ... Her ne olursa olsun, yalnız bir tünel vardı: benimki. Sabato'nun Tünel'ini, Tüneller'in yayımlanışından dört ay sonra görüp okudum. Ne bulmayı umuyordumsa heyecanla ve merakla okudum. Merakımı giderecek bir şey bulamayınca da heyecanım köpük gibi sönuverdi.” (Su, TY I, 2017, s. 146, 147)

Su, Edebiyat Dergisi Yayınları'ndan çıkan Nuri Pakdil'e ait *Edebiyat Kulesi* isimli eseri, *Edebiyat* dergisiyle olan bağlantılarını ve Nuri Pakdil'in kendilerindeki tesirini de ilave ederek değerlendiriyor:

“Edebiyat Kulesini'ni de gördüm kitapçının vitrininde. Sevimli bir kitap olmuş. Tam bir yazar adları harmanı. Edebiyat dergisinin bürosuna gelip giden bütün arkadaşların adları var. Bazı sayfalarda nerdeyse bu adlardan başka cümle yok. Böyle adlarla dolu oluşunun kitabı hafif düşürdüğü gibi bir duygu geçti kalbimden bir an. Hemen uzaklaştırdım. Bir de Kule sözcüğüne ısınmadım. Olumsuz çağrışımlara açık bir sözcük.” (Su, TY I, 2017, s. 158,

159)“Edebiyat Kulesi’nde geziniyorum. Sayfaları arşınıyorum geçen zamanın farkına bile varmadan. Ne çok tanıdık var, hemen hemen arkadaşların tümüyle Edebiyat Kulesi’nde. Oysa her birimiz ülkenin bir köşesindeyiz. Üzerimize bir düşünce ağı atıyor Nuri Pakdil ve büyüğü bir ortam oluşturuyor Edebiyat Kulesi’nde; Edebiyat ’ta. Bu ortamın ve ağın dışındaki dünyaya ihtiyaç duymuyoruz. ” (Su, TY I, 2017, s. 163, 164)

Yine Edebiyat Dergisi Yayınları’nda neşredilen Nuri Pakdil’in *Bağlanma* isimli eserin yorumu Takvim Yırtıkları’nda şöyle geçiyor:

Bağlanma’nın vurgusu, her zaman ve her konuda olduğu gibi ne yazık ki kişisel ve biçimsel engelleri bir türlü aşamadı. Bu aşma durumunu sadece okuyucudan beklemek tek başına sorunu çözebilir mi emin değilim. Büyük oranda çözebilir tabii ki. Burada sanatçıya okuyucudan biraz daha fazla oynama payı bırakmak gerekiyor.” (Su, TY I, 2017, s. 179)

Hüseyin Su, James Joyce’un *Sürgünler* kitabındaki baş kişinin sözünü alıntılararak eserdeki bir cümle üzerinden kısa bir değerlendirmede bulunuyor:

“James Joyce’un Sürgünler’indeki baş kişi Richard Rowan arkadaşına, Yaşamamı senin cömertliğine dayandıramam ben, der. Hayatta çok ağır karşılığı olan bir cümle. Rastgele söylenmiş bir söz olduğunu sanmıyorum.” (Su, TY I, 2017, s. 199)

İlhan Berk’in günlükleri ve *Uzun Bir Yaşam* isimli kitabından yola çıkarak İlhan Berk’e dair yorumlarını şöyle dile getirir Hüseyin Su:

“Günlüklerinde sık sık kendisi için ...otlar ve ağaçlar gibiyim... benzetmesini kullanıyor İlhan Berk. Evet, otlar gibi... Tabii ki bir içlenme cümlesi bu ama daha çok da bir ifşa! Yalnızca kendi adına da değil, kapsamı oldukça geniş düşünülebilecek bir genelleme. Uzun Bir Adam adlı yaşam öyküsünü de okuyunca, içlenmesinin kapsamını daha çok fark ettim. Bıçağa yaslanmaktan bir tür haz duyuyor, kendisini, ailesini ve çevresini anlatırken. Okurken, mahremiyet duygusunun değerini bir kez daha önemsedim.” (Su, TY I, 2017, s. 202)

Hüseyin Su, Virginia Woolf’un *Deniz Feneri*’ni insanın okudukça okuyası gelen nadir kitaplar arasında görmektedir:

“Deniz Feneri’nden otuz sayfa daha... İnsanın okudukça okuyası geliyor. Çok az kitap kendisini bu kadar okutabilir. Dupduru bir akarsunun başında durup suyun altındaki çakılları seyreder gibi okuyorsunuz Deniz Feneri’ni. Bazı bölümleri müstakil olarak da defalarca okunabilir. Zaman Akıp Gidiyor başlıklı bölüm gibi...” (Su, TY I, 2017, s. 209)

Cahit Zarifoğlu’nun *Yaşamak* isimli anı türündeki kitabı, türün gerektirdiği temel özellik olan yaşadığını dile getirme ve bu minvalde kitabın ismiyle değerlendiriliyor:

“Herkesin yaşadığını itiraf etmesi kolay değil elbette. Cahit Zarifoğlu’nun Yaşamak’ı da öyle. Bir ortaya sürme edası var kitabın adında.” (Su, TY I, 2017, s. 239)

Hüseyin Su, *Yaşamak*’a da değinmekle beraber Cahit Zarifoğlu’nun başka bir eseri olan *Savaş Ritimleri*’ni tür ve üslup bakımından değerlendirirken, Cahit Zarifoğlu’nun sanatçı kişiliğine de değinmektedir:

“İşte bizim dağımız! Cahit Zarifoğlu’nun Savaş Ritimleri adlı romanı bu cümleyle başlıyor: İşte bizim romanımız, der gibi bir rahatlıkla... Cahit Zarifoğlu, sanatçı kişiliği, üslûbuna iyiden iyiye sinmiş bir şair ve yazar. Savaş Ritimleri’ni, Cahit Zarifoğlu’nun şairliği, edebiyatçı, sanatçı, kendiliğindenci ve işte öylesine üslûbu ve yazarlık tavrı götürüyor baştan sona kadar. Yoksa antikomünist bir düzlemde, Savaş Ritimleri kadar başarılı bir tahkiye metni çıkarmak kolay değildi. Savaş Ritimleri baştan sona, Cahit Zarifoğlu’nun şiirin tadıyla okunuyor. Aynen Yaşamak’ta olduğu gibi. Bir şairin elinden çıkan bir roman Savaş Ritimleri.”

Ne kadar roman? sorusu da sorulabilir. Ama bu soru Savaş Ritimleri'nin roman tadı olarak okunmasına engel değildir. Cahit Zarifoğlu, Savaş Ritimleri'ni, lâmelifin alttaki gözüne bağdaş kurmuş, uzaklara dalmış bir edayla yazmış. Yazdığı her sayfayı da lâmelifin üst gözünden uzatıveriyor bize. Savaş Ritimleri'nin ikinci bir kez de okunabilecek bir tahkiye metni olduğunu söylemekte hiçbir mahzur yok bence.” (Su, TY I, 2017, s. 253, 254)“En ciddi ve keskin uyarılarını yaparken bile latife dilini kullandığını ve bu nedenle de söylediği konuyu umursamadığını düşünebilirdi Zarifoğlu'nun karşısındaki insan. Uyarı dili böylesine rahat ve doğaldı. Şiirlerinin ve Yaşamak'ın dili gibi. Sanırım Zarifoğlu'nu bir insan olarak en iyi ifade eden kitabı Yaşamak'tır.” (Su, TY I, 2017, s. 310)

Albert Camus'un *Doğrular* isimli kitabı üzerinden eleştirilerini ve eleştirel yaklaşımlarını Sartre'in eleştiri ve eleştirel yaklaşımlarıyla benzerliği noktasında değerlendirilmektedir:

“Camus'nün Doğrular'ındaki eleştirileri ve eleştirel yaklaşımları, Sartre'in eleştirileri ve eleştirel yaklaşımıyla ne denli benzeşiyor... ” (Su, TY I, 2017, s. 260)

Hüseyin Su, Mustafa Kutlu'nun *Bu Böyledir* isimli öykü kitabını okuduktan sonra büyük bir kızgınlık içerisinde olduğunu dile getirmekte ve bu öykü kitabından yola çıkarak çeşitli değerlendirmelerde bulunmakta:

“İki mektup yazdım. Birisi Mustafa Kutlu'ya. Bu Böyledir adlı öykü kitabını yeni bitirdim. Mektup yazıp yazmamakta önce tereddüt ettim ama sonra öfkem geçmedi yazmadan. Önce zehir zemberek bir mektup tasarladım. Sonra yazmak için oturduğumda kalemimi ve öfkemi frenledi oruç. Mustafa Kutlu'nun bu konuda duyarsız olabileceğini hâlâ aklım almıyor. Galiba sorun, siyasal algı sorunu. En ileride gördüğümüz insanların bile bu algı sorununu yaşadığını hep görüyoruz. Çoğu koşucularımız, akciğerlerinden hasta olduğumun farkında bile değil. Seksen sayfalık bir kitapta hiç de gereği yokken yedi kez anıyor vebayı. Duyarlık ve dil kirlenmesinden de bir türlü aranamıyoruz. Bu konuda ne söylene az! Şöyle de denebilir: Aslında bu konuda hiç söze gerek yok...” (Su, TY I, 2017, s. 298, 299)

Hüseyin Su, Umberto Eco'nun *Gülün Adı* isimli romanını filme de değinerek kapsamlı bir şekilde teknik ve muhteva yönüyle değerlendirmeye tabi tutuyor:

“... Gülün Adı'nı bir roman olarak okuyabilirim.” (Su, TY I, 2017, s. 307)“Gülün Adı'ndan yüz sayfa; hem de hiç ara vermeden, teneffüse bile çıkmadan, bir solukta, derler ya, aynen öyle işte.” (Su, TY I, 2017, s. 309)“Gülün Adı'ndan yüz sayfa daha. Roman, filmde çok farklı ve çok da iyi, başarılı. Filmi seyrettiğimde belleğimde güzel bir tat bırakmıştı. Romanı okurken de güzel ama daha farklı bir tat alıyorum. Bir edebiyat tadı. Filmi gördüğüm için bu romanı okumamış olsaydım üzülürdüm.” (Su, TY I, 2017, s. 311) Gülün Adı'ndan yüz sayfa daha... Kiliseyle felsefi düşünüş karşı karşıya. Roman, çoğu zaman bu karşıtlığın üzerinde seyrediyor. Doğal olarak bakış açısı, felsefeden yana yontuyor. Bu düşünsel izlek, bir dizi polisiye cinayetler ve olaylarla da düğüm- çözüm- düğüm hâlinde sürüyor. Kilise, yaşanmayan bir hayatı simgeliyor. İnsanın doğasındaki birçok özelliğin, erdem, dürtünün ezilmesi, yok edilmesi biçiminde somutlaşıyor. Büyük oranda doğru tabii ki. Sanki böyle bir hayatı öneriyor kilise. Kadını şeytan gören ve bilim karşıtı bir simge... İsa'nın gülüp gülmediği üzerine sayfalarca süren tartışmalar yapılıyor. Asık suratlı rahiplerin dünyası; kiliseden yansıyan ya da görünen hayat. Felsefeyse hayatın bizzat yaşanılmasını savunuyor. İnsan gerçekler karşısında gülmeli! Sonunda kilise, kendi bedeninden, varlığından oluşturup tutuşturduğu ateşle, felsefeyi(düşünceyi, gülümsemeyi) de yakıp kül ediyor.” (Su, TY I, 2017, s. 313)

Hüseyin Su, Maxim Gorki'nin *Mektuplar*'ını okurken amiyane söyleyişlere kapılması, Dostoyevski'ye saldırması vb. sebebiyle Mustafa Kutlu'nun kitabında yaşadığı kızgınlığın bir

benzerini de burada yaşamaktadır ancak zihinsel yorgunluğu ve dağınıklığından bu tür kitapları okuyabileceğini düşünerek şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

“Yazdığım türlerde kitaplar okumak, yazarken o türün havasına daha çabuk girmemi sağlıyor. Bunu seviyorum da. Yola çıkmadan önce çıkın hazırlamak gibi bir duygu. Birkaç gündün beri de elimde Gorki'nin Mektuplar'ı var. Bugün bitirmek için kendimi zorluyorum ve bugünkü yapacaklarımı da ona göre sınırlandırmaya çalışıyorum.” (Su, TY I, 2017, s. 370)
Mektuplarında yer yer çok amiyane bir söyleyişe ve zihinselliğe kapılıyor Gorki. Parti edebiyatı yapacak ya mujik... Bir de Dostoyevski'ye saldırmaz mı!... Şeytan diyor ki kaldır at şunun kitabını! Bugünlerdeki zihinsel yorgunluğum ve dağınıklığımda içinde ancak böyle hafif kitaplar okuyabileceğimi düşünerek kendimi sonuna kadar okumaya ikna ediyorum.” (Su, TY I, 2017, s. 371)

Rosa Luxemburg ve Sevgiliye Mektuplar'ı üzerinden hem Rosa Luxemburg'u hem de mektuplarını kısa bir yoruma tabi tutar Hüseyin Su:

“Rosa Luxemburg'un Sevgiliye Mektuplar'ını okumak için çok iştahlıyım. Hapishane Mektupları'nı da çok sevmiştim, çok güzeldi. Cins bir kadın Rosa Luxemburg; mektupları da cins tabii ki.” (Su, TY II, 2017, s. 31)

Hüseyin Su, okuduğu *Tarihle Söyleşiler* isimli kitaptan çok etkilenmiş ve kitapla ilgili şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Tarihle Söyleşiler'den bir oturuşta doksan sayfa okudum. Herhangi bir kitaptan bu kadar sayfayı iki teneffüs vererek okurum herhalde. Ama bu kitaba dayanılmıyor; evet, tam anlamıyla dayanılmıyor. Okurunu son derece kıskırtıcı bir kitap. İnsanın bilincinin ve duygularının yakasını bırakmıyor. Size hâkim oluyor. İki konuşma kaldı okumadığım. Kitabın içindekiler bölümünde işaretliyorum konuşmalar hakkındaki düşüncelerimi de belirtecek işaretlerle: Golda Meir, Yaser Arafat, İndra Gandhi ve Halder Camara ile yapılan söyleşiler sözcüğün tam anlamıyla dehşet! Bu konuşmaları daha sonra dönüp yeniden okuyacağım. Willy Brandt ve Pietro Nenni ile yapılan söyleşilerse sadece güzel... Kalan iki konuşmadan sonuncusu olan Alexandros Panagoulis'le yapılan konuşmanın da çok güzel olacağını düşünüyorum. Kendimi öyle hazırlıyorum. Alexandros Panagoulis'i Sorgu adlı kitaptan tanıyorum. Tarihte Söyleşiler bu konuşmayla bitiyor.” (Su, TY II, 2017, s. 47, 48)

Hüseyin Su, Lavrence'in *Mektuplar*'ı ile ilgili değerlendirme yapmasa da *Mektuplar*'dan bir cümleyi eserinde yorumuyla alıntılanmış:

“Bir hayat tarzına ve bu hayatı yaşayan insanın içine ayna tutan bir cümle: ‘Unutmayınız, burada olursanız eğer, yüreğinizi katılaştırmak, ensenizi kalınlaştırmak zorundasınız.- Amerika'da ayakta durmanın kuralı bu.’ Lavrence- Mektuplar...” (Su, TY II, 2017, s. 137)

Hüseyin Su, Eluard'ın şiirlerini okurken çeviriden kaynaklanabileceğini göz önünde bulundurarak çarpıcı vb. dizelere rastlayamadığını ancak bu durumda kendisinin şiirlere yoğunlaşmamış olabileceğini ihtimalini de ifade ederek değerlendirmede bulunur:

“Eluard'ın şiirlerinden biraz daha. Çeviriden olsa gerek çarpıcı, akılda kalacak ve altı çizilecek dizelere rastlayamıyorum. Yoğunlaşmadığımdan da olabilir. Şiirlerin dilini yakalayıp yatağına giremiyor muyum yoksa? (Su, TY II, 2017, s. 171)“Eluard'ın ‘Özgürlük’ şiirinin, bir zamanlar meydanlarda insanların ayrılanlarını köpürtmek için okunup duran ‘... yazacağız’la çok yakın bir sesi var. Oysa ne kadar farklı şiir bilgisinden ve kaynaklarından geliyorlar.” (Su, TY II, 2017, s. 203)

Knut Hamsun'un *Açlık* isimli romanını okurken, Dostoyevski'nin romanları ile mukayese ederek okuduğunu Hüseyin Su'nun düştüğü şu notlardan anlamaktayız:

"Biraz da Açlık'tan okuyorum. Daha romanın başlarında'yım. Dostoyevski'nin roman dünyasına ve kahramanlarına çok benziyor ama o güçlü anlatım yok. Kahramanın dikkatini, kasap vitrininin önünde duran yaşlı bir kadın çekiyor. Göz göze geldiklerinde, kahraman şöyle diyor: 'Bana doğru döndüğü zaman bakışı hâlâ sosislerle doluydu.' Bunu Dostoyevski anlatsaydı bir de..." (Su, TY II, 2017, s. 171) *"Açlık'tan otuz sayfa ve bir teneffüs. Güzel okunuyor. İlgile izliyorum romanın izleğini, kahramana arkadaşlık edercesine. Açlık'tan biraz daha okudum. Ağanın saçtığı paraya inat olsun diye Açlık okumak gerek."* (Su, TY II, 2017, s. 179)

Frantz Fanon'un *Siyah Deri Beyaz Maske* kitabından yola çıkarak okuduğu diğer eserlerinden bahsediyor ve Fanon'la ilgili genel değerlendirmelerde bulunuyor. Bu eserleri çeviren yayınevlerinin çevirilerinin problemlili olduğunu, okurun dil dikkatine zarar verebileceğini ifade ediyor Hüseyin Su:

"Siyah Deri Beyaz Maske'den elli sayfa okudum. Fanon kendini okutan yazarlardan biri. Daha önce iki kitabını okumuştum. Ne yazık ki kitabın çevirisi çok kötü. Bu yayınevlerinden henüz güzel bir Türkçe'yle çevrilip yayımlanmış bir kitap bile yok zaten... Bu tür kitapları okuya okuya insan dil dikkatini yitiriyor." (Su, TY II, 2017, s. 176) *"Siyah Deri Beyaz Maske'den otuz beş sayfa daha. Daha önce Yeryüzünün Lanetlileri ile Cezayir Bağımsızlık Savaşının Anatomisi'ni okuduğum için Fanon'un çözümlerine yabancı değilim. Hoşuma da gidiyor."* (Su, TY II, 2017, s. 194)

Hüseyin Su, Nazım Hikmet'in *Destanlar*'ından yola çıkarak, Nazım Hikmet'in şairlik yönü ile ilgili değerlendirmelerde bulunuyor:

"Destanlar'dan elli sayfa okudum. Bu Nazım denen adam, sadece şair olarak kalsaymış daha iyi bir şair olurmuş. Yazdıklarının çoğunu atarak iyi bir şiir seçkisi yapılabilir aslında. İvrir zıvır ne yazdıysa yayımlıyorlar. Şiirin huzura iyi geleceğini umarak okumaya devam ediyorum." (Su, TY II, 2017, s. 211)

Hüseyin Su, hastalığı sebebiyle hastanede kaldığı süre içerisinde kitap okumaya devam etmektedir. Hastaneye istediği kitapları eşi İkbâl Hanım getirmektedir ve hastaneye uğradığında Ernest Hemingway'nin *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* isimli kitabını Hüseyin Su'ya bırakır. Hemingway'nin *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* isimli kitabından yola çıkarak eserin ilk cümlesi ve bitiş cümlesi üzerinden hem eserle hem de yazarlıkla ilgili çeşitli yorumlarda bulunur Su:

"İkbâl geldi. Çanlar Kimin İçin Çalıyor'u getirdi. Hemingway okumaya devam. İrili ufaklı bütün yazdıklarını okumak istiyorum bu hızla. Zaten bir yazarı(tuttuğum bir yazarı) baştan sona okumayı severim." (Su, TY II, 2017, s. 215) *"Çanlar Kimin İçin Çalıyor ise şu cümlelerle başlıyor: 'Genç adam, ormanın çam iğneleriyle örtülü kahverengi toprağı üzerinde yüzükoyun uzanmış, çenesini de kavuşturduğu kollarına dayamıştı.' İlginç ve güzel olan bir şey var bu romanda. Dört yüz altmış dört sayfa romanın son sayfasının son cümlesi, bu giriş cümlesini tamamlarcasına şöyle bitiyor: 'Çam iğneleriyle örtülü yere dayalı yüreğinin vuruşunu hissediyordu.' Yazarların kitaplarının ilk ve son cümlelerini yazarken çok uğraştıklarını düşünürüm hep. İlk cümle yazılınca arkası gelecektir. Ama ilk cümle olmamışsa, dönüp dönüp dolaşıp yeniden kurulmaya çalışılacaktır."* (Su, TY II, 2017, s. 216) *Yüz on beş sayfayı iki oturuşta okuyarak bitirdim Çanlar Kimin İçin Çalıyor'u. Bir cümle: 'Adam öldürmekten hoşlananda, daima bir çürümüşlük vardır.' Bu çürümüşlük giderek, hem bireysel hem de kurumsal planda yaygınlaşıyor."* (Su, TY II, 2017, s. 237)

Hüseyin Su, *Takvim Yırtıkları*'nda Nuri Pakdil'le olan anılarına da sıklıkla yer verir, ara ara Pakdil'le birbirlerinin okuduğu, yeni çıkan kitaplar üzerinden konuşurlar. Hüseyin Su'nun, Oscar

Wilde'e ait *De Profundis* isimli kitapla ilgili değerlendirmesini Nuri Pakdil'e söylerken görmekte beraber, *Takvim Yırtıkları*'nın üçüncü cildinde eseri yeni bir çevirisinden okuduğunu dile getirerek eserden şöyle bahsetmekte:

"...Oscar Wilde'in *De Profundis*'ını çok beğendiğimi söyleyince yüzünü buruşturdu." (Su, TY II, 2017, s. 260) "Yeni bir çevirisinden Oscar Wilde'in *De Profundis*'ini ikinci kez okudum. Şöyle bir not var en başta: 'De Profundis: Derinliklerden acı, ıstırap çılgılığı. Eski Ahit'in Mezmurlar Kitabı'nda, Mezmur 130'un Latincesi bu sözcüklerle başladığı için Katolik cenaze âyininin de bir bölümünü oluşturan bu ilâhi, *De Profundis* adıyla anılır.' Kitabın içeriğiyle örtüşen ve yol gösterici bir açıklama. (Su, TY III, 2017, s. 43, 44)

Hüseyin Su, aşağıdaki alıntıda Gabriel Garcia Marquez'in kitaplarının ilk cümlelerinden ve eserlerinden yola çıkarak değerlendirmeleriyle bize neredeyse zihin haritasını sunuyor:

"Kolera Günlerinde Aşk'ın ilk sayfasında, ilk cümleyi okuyunca yazarın diğer kitaplarının hepsini de indirdim raflardan. Marquez'in öykü ve romanları hem sevdiğim anlatılar olduğu hem de hepsini kabataslak da olsa hatırlamak için." (Su, TY II, 2017, s. 284) Bu kadar olmasa da Marquez de bu konuda usta bir yazar. Kolera Günlerinde Aşk'ın ilk cümlesi şöyle: 'Kaçınılmaz bir şeydi: Acıbadem kokusu ona mutsuz aşkların yazgisını hatırlatırdı hep.' Kitabın kapağına ve adına denk düşen, yüzlerce sayfada neler okuyacağımıza ilişkin sağlıklı ve rahat kanallar açan bir ilk cümle. Diğer kitapları da şöyle: Marquez adı anılınca elbette ilk akla gelen kitap Yüzyıllık Yalnızlık olur: 'Albay Aureliano Buendia, yıllar sonra idam mangasının karşısına dikildiğinde, babasının onu bunu keşfetmeye götürdüğü o çok uzaklarda kalmış ikindi vaktini anımsayacaktı.' Bu cümleyle artık Macando'da sürüp giden yüzyıllık yalnızlığın ve yüz yıl yağan yağmurların tarihine dalabilirsiniz. Başkan Babamızın Sonbaharına'da şu cümleyle girebilirsiniz: 'Hafta sonunda akbabalar, balkon pençelerindeki kepenkleri gagalayarak başkanlık sarayına girdiler, kanat çırpışları içerideki durağan zamanı dalgalandırdı ve pazartesi günü tan ağarırken, kent, büyük bir ölü ve çürüyen bir görkemin ılık esintisiyle yüzyılların uyusukluğunu üstünden attı.' Bu giriş cümlesi aynı zamanda kitabın en kısa cümlelerinden biri. En düz giriş cümlelerinden birisi, Bir Kayıp Denizci'nin ilk sayfasındaki şu cümledir: '22 Şubat günü bize Kolombiya'ya döneceğimizi bildirdiler.' Yazarın söyleşilerde en çok beğendiğini söylediği Kırmızı Pazartesi ise şu cümleyle başlar: 'Santiago Nasar, öldürüldüğü gün, piskoposun geldiği vapuru beklemek için saat beş buçukta kalkmıştı.' " (Su, TY II, 2017, s. 285) Dünya edebiyatında en güzel öykü ve kitap adlarından birisi, belki de birincisi olan Albaya Kimseden Mektup Yok kitabında sekiz öykü var. Kitaba da adını veren ilk öykünün ilk cümlesi şöyle: 'Albay, kahve kutusunun kapağını açtı, içinde yalnız bir kaşıkçık kahve kalmıştı.' Albayın yalnızlığını, kimsesizliğini, iktidarsızlığın onulmaz acısını ancak bir kaşıkçık kahveyle hissettirebilirdi." (Su, TY II, 2017, s. 286)

Andre Suares'in Dostoyevski incelemesi Hüseyin Su'yun okumaları için önerdiği kitaplardan birisiymiş:

"Ne zaman bir kitabın ilk cümlesine takılsam, ilk hatırladığım ve elbette hiç unutmadığım, defalarca da andığım, Andre Suares'in Dostoyevski adlı incelemesi olur. Okuması için önermediğim tanıdığım kalmamıştır neredeyse." (Su, TY II, 2017, s. 284)

Albert Camus'un *Veba*'sını ikinci kez okuduğunu ifade ederek kitabı şöyle değerlendirir:

"*Veba*'yı ikinci kez okuyorum. Bir oturumda yüz yirmi sayfa. Hem ikinci okuyuşun hem de romanın bizzat kendisinin sağladığı kolaylıklarla hızlı gidiyor." (Su, TY II, 2017, s. 291)

Nuri Pakdil’le bir görüşmelerinde konu kitaplardan açılır ve Hüseyin Su *Vasiyet* isimli kitabı Nuri Pakdil’e uzatır, Nuri Pakdil kitabın Türkçesini sorar. Bunun üzerine kitabın dili hakkında Su’nun değerlendirmesi şöyle:

“... *Vasiyet*’in kitap olarak basımını uzattım. ... *Kitabın Türkçesi*’nin de diğerleri gibi çok düzgün olmadığını söyledim.” (Su, TY II, 2017, s. 390)

Rus Edebiyatı yazarlarından İvan Gonçarov’un *Oblomov*’u üzerinden kitaba ve karaktere dair yorumu şöyle:

“*Oblomov*’dan seksen sayfa okudum. Kendisini okutan bir roman. Karakter, sizi arkasına düşürüp götürüyor zaten. Rus klasiklerinin o bildiğimiz tadı da var.” (Su, TY II, 2017, s. 315)

Hüseyin Su, Stefan Zweig’in birçok eserine dair yorumlarını şu kısımda dile getirirken, Zweig’i ‘kendisini kazıyarak yazan yazarlara bir örnek olarak gösteriyor:

“*Stefan Zweig, Kleist*’in biyografisine başlarken, son derece isabetli bir biçimde ‘*Kovulan Adam*’ koymuş ilk bölümün başlığını. Isabetli ama hence, ‘*Kendisini Kovalayan Adam*’ demesi çok daha isabetli olurdu. Anlatımıyla başlık birbirini daha çok tamamlardı. Kitabı okurken, satırlar, cümleler, sözcükler, insanın gözlerini ve beynini yakıyor! Ürperiyorum! Tüylerim diken diken oluyor.” (Su, TY II, 2017, s. 320) İlginç bir derinliği var Zweig’in. Benim için artık defalarca okuyabileceğim yazarlardan birisi. Hangi konuda yazarsa yazsın sürekli içe doğru ilerliyor. Daha önce okuduğum kitaplardan birisi de bugün bitirdiğim *Dünya Fikir Mimarları*’nın ikinci kitabı olan *Üç Büyük Adam(Usta)*’dı. Bunlardan *Dostoyevski*’nin biyografisi çok etkilemiş, hatta sarsmıştı. Ne ki o zaman büyük bir (özellikle) biyografi yazarını keşfedememişim. Bu kitabı, kitapçıda daha ilk gördüğüm anda, sözcüğün tam anlamıyla alt başlık olan *Kendileri ile Savaşanlar* çarpmıştı beni.” (Su, TY II, 2017, s. 322) Zweig’in hemen okumak istediğim kitaplarından birisi de *Dünün Dünyası*: Bu kitapta kendi biyografisini yazmış. Bakalım kendisini yazarken de başkalarını yazarken olduğu kadar derinlere nüfuz edebiliyor mu? Benim için artık şu önemli: Zweig, öncelikle biyografileri olmak üzere her yazdığını mutlaka okuyacağım bir yazar... *Kendileri ile Savaşanlar*, sanki kitap değil de bir avuç biber! Zehir zemberek bir kitap... Ateş topu gibi. Zehirli bir kitap! Şu anki duygularıma, çok az sayıda kitabı okuyup bitirdiğimde ulaşabilmişimdir sanırım. Sık sık bir önceki sayfaya dönüp bakma gereği duydum okurken, sayfalardan kopmadığım için. Defterime şöyle bir not düştim: ‘*Dünya Fikir Mimarları*’nı mutlaka bir kez daha okumalısın!..’ Kendisini kazıyarak yazan yazarlara güzel bir örnek...” (Su, TY II, 2017, s. 323)

Aleksandra Kollantai’nin *Birçok Hayat Yaşadım* isimli anı kitabını büyük bir coşkuyla, neredeyse bir çırpıda okuduğunu ifade etmekte ve Türkçe çevrisinin tam anlamıyla yapıldığını söylemektedir Hüseyin Su:

“*Bazı kitapları okurken, satırlar, paragraflar ve sayfalar boyunca soluk soluğa, dörtnala, doludizgin at koşturduğunuz duygusuna kapılıyorsunuz. İşte benim için bu kitaplardan birisi de Aleksandra Kollantai*’nin *Birçok Hayat Yaşadım* adlı anıdır. Altı saat hiç yerimden kalkmadan iki yüz sayfa okudum bugün. Neredeyse ‘bir çırpıda’ demek geliyor içimden. (Su, TY II, 2017, s. 334) Böylesi kitaplar, insanın yakasına sınıksız yapışan ve bırakmayan kitaplardır. Bu tür kitapları bir oturuşta okumanın bir yolu olmalı kesinlikle; çok daha verimli bir okuma olur o zaman. Bir sayfaya, ‘gerçek anlamda sardı beni’ diye yazmışım ama şimdi bu cümleyi çok hafif buldum. Sarmaktan çok fazla bir şey var. Demek ki kitaba tam anlamıyla girmeden yazmışım bu cümleyi. Çevirisi de çok güzel; tam anlamıyla ‘Türkçe’ye çevrilmiş’ bir kitap *Birçok Hayat Yaşadım*.” (Su, TY II, 2017, s. 335)

Maksim Gorki'nin *Edebiyat Yaşamım* isimli eserinde Çehov'dan bahsettiğini ve konuşmalarını aktardığını ifade ederek, yazarın edebiyatının temelindeki düşüncesini bilmenin önemi ile ilgili yorumda bulunuyor:

“Gorki, Edebiyat Yaşamım'da, yer yer Çehov'dan tutkulu ve saygılı bir dille söz ediyor ve konuşmalarını aktarıyor. Bir yazarın, edebiyatının temelindeki düşüncelerini bilmek, önemli bence.” (Su, TY II, 2017, s. 376)

Soren Kierkegaard'ın, *Korku ve Titreme* kitabıyla ilgili alt başlığı ve ön sözü üzerinden değerlendirmeleri şu şekilde ilerliyor:

“Korku ve Titreme... Çok güzel bir kitap adı. Kitabın alt başlığı daha da güzel ve mest ediyor insanı: Diyalektik Lirik... Okumaya başlamadan önce bir süre evirip çevirerek bakıyorum kitaba. Sanki alt başlık daha öğreticiymiş gibi geliyor. Öğretici ve düşündürücü... Ön Söz'ün başlığı ise apayrı bir bitirim cümle: 'Çeviren'den Kierkegaard'a Misilleme' Kierkegaard, metin boyunca Hz. İbrahim'in öyküsünü izliyor. Hz. İbrahim'i bir 'iman şövalyesi' olarak tanımlıyor. Vardığı sonuç da şöyle: 'İbrahim'i anlamıyorum. Ona sadece hayran olabilirim.' İman karşısında, iman etmeyen bir insanın dürüstlüğü ancak bu kadar olabilir; komplekse kapılmadan hayranlığını dile getirmekle...” (Su, TY III, 2017, s. 17)

Hüseyin Su, Vladimir Nabokov'un *Bir Gün Batımının Ayrıntıları* isimli öykülerinden hareketle Nabokov'un sanat ve edebiyat tanımını vererek, romanları ile bu tanıma hissettiğini ifade ediyor, sonrasında ise Nabokov okurken hissettiklerini dile getiriyor:

“Nabokov, 'Sonsuz zevkler veren bir kelebek avı' olarak tanımlıyor sanatı ve edebiyatı. Onun romanlarını okurken bu kelebek avının sonsuz zevklerini doya doya tadıyorum. Bunu en çok da Bir Gün Batımının Ayrıntıları adlı öykülerini okurken yaşadım.” (Su, TY III, 2017, s. 19)*Yazdığı her metnin tadını çıkara çıkara okumak istediğim yazarlardan birisi de Vladimir Nabokov'dur. Okurken hem düşüncenin hem de sanat ve edebiyat haznının içine gömüldüğünüzü apaçık hissediyorsunuz. Sebastian Knight'ın Gerçek Yaşamı da Nabokov'un böyle bir romanı işte. Çevirisi de çok güzel. Tam anlamıyla Türkçe'ye çevrilmiş bir roman.”* (Su, TY III, 2017, s. 24)

Hüseyin Su, Faulkner'in *Ses ve Öfke*, Wirginia Woolf'un, *Deniz Feneri*, Vedat Türkali'nin ise *Bir Gün Tek Başına* isimli romanlarını ikinci kez okuması yönüyle değerlendirmektedir. *Bir Gün Tek Başına*'dan yola çıkarak Vedat Türkali ve edebiyatımızda yapılan ilk on, ilk beş vb. ile ilgili bir değerlendirme yapmaktadır:

“... İkinci kez okuduğum romanlar var benim. Ses ve Öfke bunlardan birisi. İnsan bu romanın içinden çıkmak istemiyor. Dalgalar'ı da ikinci kez okurken aynı duyguyu yaşamıştım. Deniz Feneri ise bu hususta her iki romanı da geçti benim için. Bir Gün Tek Başına da ikinci kez bütünüyle olmasa bile üçte ikisini yeniden okuduğum bir romandır. Vedat Türkali, bir 'romancı' olarak sadece Bir Gün Tek Başına romanıyla olsa yeter ve buna değer de. Bazen edebiyatımızda, her türde, ilk beş, ilk on gibi sayılarla tasnifler yapmanın doğru olduğunu düşünüyorum; tartışmalara yol açsa da doğru olur: Türk edebiyatının ilk on romanı, ilk on öyküsü, ilk on şiiri gibi. İlk on romandan birisi sayardım Bir Gün Tek Başına'yı...” (Su, TY III, 2017, s. 148,149)

Hüseyin Su, *Marguez'le Konuşmalar* kitabı üzerinden, Marquez'in eserlerini göz önünde bulundurarak genel değerlendirmelerde bulunuyor:

“Bugün Marquez'le Konuşmalar'ı karıştırırken altına çizdiğim bir cümlesi dikkatimi çekti: 'Çok uzun bir süre düşündüm ve sonunda bağımlı olduğum şeyin ülkem sosyal ve

politik gerçekliği değil de tüm dünya gerçekliği olduğuna ve hiçbir belirli görüşü desteklemek ya da alçaltmak zorunda olmadığım sonucuna vardım.’ Söyleyen kişi, bağımlı edebiyatı yadsıdın mı, diye soruyor doğal olarak. Marquez, politik bir bağımlılığı vardır, diyor. Sanatın ve edebiyatın ezeli sorunu... Marquez’in ilk cümlesi, yazdıklarına bakılınca pek gerçekçi gelmedi bana. Edebiyatın evrensel temasından söz etmek için kendi ülkesinin gerçekliğini atladığını söylemesi doğru değil. Atlamadı da. Bu kadar yazdıktan sonra böyle bir açıklamaya girişmesi doğru değil. Başarısı, her ikisi birbirine eklemeye yeteneğinde gizli hâlbuki.” (Su, TY III, 2017, s. 170)

Hüseyin Su, romanlarından yola çıkıyor ve geniş kapsamlı bir şekilde Orhan Pamuk’un dil kullanımını da göz önünde bulundurarak eserlerini değerlendiriyor. Thomas Mann’ın *Buddenbrook Ailesi* ile Orhan Pamuk’un *Cevdet Bey ve Oğulları* romanının birlikte okunabileceğine dair bir yorumda bulunuyor:

*“Orhan Pamuk’u okumaya sondan başladım: Kara Kitap, Beyaz Kale, Sessiz Ev, Cevdet Bey ve Oğulları... Kara Kitap vesilesiyle diğerleri yeniden okunmuş olacak. Çok tantana koptu, bir bütünlük içinde okumak istedim; acaba nasıl bir seyir izlemiş dört romanda. Sondan başa doğru bir sıralamayla okuduğum için mi acaba, bir sonra okuduğum her kitap, teknik açıdan biraz daha kolay geldi. Bu cümleden, Kara Kitap en başarılı olduğu için daha zor bir roman, anlamı çıkarmak pek doğru değil. Cevdet Bey ve Oğulları’nın okunması daha kolay ama kanaatimce şimdilik en başarılı romanı Orhan Pamuk’un. Kara Kitap ise daha zor okunmasına karşın ikinci romanı sayılabilir, yine şimdilik tabii ki. Orhan Pamuk’un Türkçesine dair eleştiriler büyük oranda doğru eleştiriler. Hâlbuki Türkçe’nin en başarılı yazarlarını iyi okuduğunu söylüyor. Birçok iyi yazarın dilini, yabancı dildeki okumaları ve çeviri kitapların dili bozuyor. Orhan Pamuk için de aynı durum söz konusu sanırım. Romanı çok iyi biliyor Orhan Pamuk. Roman kültürü de son derece iyi. Ayrıca okuyarak yazan bir romancı, yaşaması ise İstanbul hariç, hayat itibarıyla çok zayıf. İstanbul da ona yetiyor. Yazdıklarının hemen hepsi, okuduklarıyla iç içe. Kara Kitap’ın esrarı alıp götürüyor okuru. Yoksa okunması çok daha zor bir roman olabilirdi. Beyaz Kale’de ise Binbir Gece Masalları’nın tadı var. Ne yazık ki bu tat, oryantalist bir ustalıkla veriliyor. Sessiz Ev’de ülkücü İsmail’in ille de salaklığıyla temayüz etmesi, yazarı az da olsa ‘solcu ayaklara’ düşürüyor. Cevdet Bey ve Oğulları, çok emek verilmiş ve bu emeği de yeterince yansıtan büyük bir roman. Thomas Mann’ın *Buddenbrook Ailesi* ile yan yana okunabilir. Eleştirmenlerin bu iki romanı birbirine yaklaştırmaları boşuna değil. Bu kadar büyük bir roman olmasına karşın yine de Kara Kitap’tan daha rahat okunuyor. Kara Kitap, yazardan aldığı emeğin daha çoğunu, karşılığını vermekle birlikte okurundan istiyor.” (Su, TY III, 2017, s. 200, 201, 202)*

Hüseyin Su, İran edebiyatından çeşitli isimler ve kitaplarla ilgili değerlendirmede bulunarak şu notları almıştır:

“Kör Baykuş’tan sonra bir İran öyküsü daha okuyacağım. Hüsrevşahi’nin öykülerini aldım bugün; Furuğ’un Öyküsü... Merak ettim ve biraz araştırdım, Türkçe’de başka öyküsü yok yazarın. İlginç bir dili ve duyarlılığı var. Çağdaş İran edebiyatından, daha önce de Furuğ’un, Sonsuz Gün Batımı adlı bir şiir kitabını okumuştum. Yıllar önce de Sadık Hidayet’in Kör Baykuş adlı romanını. Kör Baykuş birçok yıllıkta Arap edebiyatından bir roman olarak yazılıp çizilmişti.” (Su, TY III, 2017, s. 217, 218)

Susan Sontag’ın çevrilen kitaplarından yola çıkarak kitaplarının içeriği, yazarın kendisi ve yazılarla ilgili değerlendirmelerde bulunuyor:

“Susan Sontag’ı Türkçeye çevrildiği kadarıyla takip ediyorum. Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş, çok güzel bir kitaptı. Dönüp dönüp bakıyorum. Bir Metafor Olarak Hastalık adlı

kitabını aldım. Adına bakılırsa ilginç bir kitap olmalı. Daha önce bir kitabını daha okumuştum: Ben Vesaire... Bu da güzel bir kitaptı.” (Su, TY III, 2017, s. 256, 257) “Susan Sontag’ın, Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş adlı seçkisini azar azar okuyorum. Bu nedenle çok yavaş ilerliyor. Çok güzel bir seçki. Bu tür kitapları sevdiğimi daha önce de yazmıştım. Özenle seçilmiş yazılar var, Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş’te. Sontag’ın düşünce dünyasını ve sanatçı kimliğini çok iyi yansıtıyor. Hem Susan Sontag’ın başka eserlerini de okumaya teşvik ediyor hem de bununla da tanıyıp yetinebilirsiniz, duygusu veriyor. Kitapta, toplam dokuz yazı var. Hepsi de derinlikli ve düşündürücü yazılar. Bunlardan ikisi ayrıca tahrir edici: Susmanın Estetiği, Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş. Bunların dışında Yoruma Karşı, Biçem Üzerine, Zihin Tutkusu da çok güzel yazılar.” (Su, TY III, 2017, s. 360)

Şayegan’ın Yaralı Bilinç isimli kitabını Doğu ve Orta Doğu’nun bilinci diyerek yorumluyor ve kitabın ismi üzerinden yola çıkarak değerlendirmelerde bulunuyor Hüseyin Su:

“... Yaralı Bilinç... Bugünkü Doğu’nun, Orta Doğu’nun bilinci. Bu kitabın adının bu kadar doğru görünmesi, sanırım yazarla alakalı değil, bizimle alakalı. Bu kadar doğruluğu biz yüklüyoruz bu kitaba. Kitap, okuduğum zamandan daha çok okumadığım zaman elimde duruyor. En çok da yazarın kendisi, kitabın adıyla tanımlanan bilince örnek teşkil ediyor. Tam olarak bir ‘yaralı bilinç’ örneği Daryus Şayegan. Kitabın gücü biraz da buradan, ‘candan yazılmış’ olmasından kaynaklanıyor.” (Su, TY III, 2017, s. 280)

Hüseyin Su, Virginia Woolf’un Perde Arası, Pazartesi ya da Salı kitaplarını ve bu kitapların yazmaya giriş, yazı yazma konularında yardımcı olabilecek kaynaklardan olduğunu ifade ediyor:

“Bugün iki kitabını aldım Woolf’un: Perde Arası, Pazartesi ya da Salı. İkinci kitaptaki öykülerinde çok etkileyici bir tahrir gücü var. İnsanı yazmaya zorlayan metinler. İster öykü veya roman, ister şiir olsun, böyle kitapları sürekli elimde bulundurmak isterim. Bileyi taşı, kalem açacağı veya mürekkep hokkası işlevi görüyor böyle metinler. ‘Yazmaya Giriş’ için bu tür kitapların, genel okumalarımızdan ayrı ve farklı bir yeri vardır. Bu etki, bazen yazardan, bazen de yazardan bağımsız olarak metnin bizzat kendisinden kaynaklanıyor. Şüphesiz hepsinden önemlisi de yazarın duyurgalarının açık olmasıdır. Değilse hiçbir etkenin faydası olamaz.” (Su, TY III, 2017, s. 281)

Borges’in Gölgeye Övgü kitabı için Woolf’ün söylediği iki kitabına eşdeğer şeyleri söylüyor Su. Haricinde Borges’in İngiliz Edebiyatı Tarihi isimli bir kitap yazmış olması ise oldukça sinirlendiriyor:

“Okumam ve tabii ki yazmam için de dürten bir kitap daha var sırada: Jorge Luis Borges’in Gölgeye Övgü’sü. Borges’in kitapları için sanırım ‘dürten’ değil de ‘imrendiren’ demek daha doğru olabilir. Yazarken de konuşurken de sergilediği ‘rahatlık’, yazar olarak duruşunun en belirgin özelliği. Borges’in okumakta direndiğim tek kitabı, İngiliz Edebiyatı Tarihi... Borges’in böyle bir kitap yazması çok sinir edici geliyor bana. Kitabın adıyla içeriği ne derece ilgili, başarılı mı, değil mi, hiç bilmiyorum ama İngiliz Edebiyatı Tarihi adıyla bir kitap yazması okumamam için yetti.” (Su, TY III, 2017, s. 282)

Sözlük isimli kitabı da öfkeyle okuyacağından söz ederek, kitapla ilgili değerlendirmelerini aktarıyor ve bu tür kitapları ‘kitap yapmak’ yöntemi olarak isimlendiriyor Hüseyin Su:

“Öfke duyarak okuyacağım bir kitap daha: Sözlük... Her kitabında olduğu gibi bunda da ukala, takırtılı bir dil, malumatfuruşluk, içeriksiz minnetsizlik, hayatın özüne, insanlığın onca derdine dair en küçük bir duyarlık taşımayan afra tafralar... Aynı yapıda ve daha önce ayrı ayrı yayımlanan sekiz kitabın bir araya getirilip onlarca çizgi, desen ve onlarca resimle

harmanlanarak, annesini boyayıp babasına satma mantığıyla yeniden basılıp sürülmesinden ibaret bir kitabı daha. Bir tür 'kitap yapmak' yöntemi işte bu da." (Su, TY III, 2017, s. 282)

Yusuf Atılğan'ın, *Bodur Minare'den Öte* isimli kitabıyla Faulkner'in köy romanları ve öyküleri arasında bağlantı kurmaktadır:

"Bodur Minare'den Öte'yi bir kez daha okumak istiyorum. Faulkner'in köy romanlarının ve öykülerinin havasını yansıtıyor." (Su, TY III, 2017, s. 294)

Hüseyin Su, denizde yüzmeyi sevmesinden hareketle iyi roman okumak arasında benzerlik olduğunu söyleyerek, böyle bir okumayı yaşatan az roman olduğundan ve onda bu hissi bırakan romanlardan söz ediyor:

"Sevdiğim bir romana daldığımda denizdeymişim gibi bir duyguya kapılıyorum ve hiç çıkmak istemiyorum. Oldum olası deniz suyunu, suyun üzerinde dinlenerek ve uzun uzun yüzmeyi çok severim. Kıyıda oynamayı ve kısa sürelerle girip çıkmayı sevmem. İyi roman okumak da böyle bir duygu yaşatıyor insana. Saatlerce, günlerce süren bir okuma... Ne ki böyle bir okuma hâlini yaşatan çok az romanla karşılaşırız. Karamazof Kardeşler, Ses ve Öfke'yi, Deniz Feneri'ni ve Dalgalar'ı okurken bu hâli en uç noktada yaşamıştım. Bu örneklere bakınca demek ki aradığım, kolay okunacak romanlar değil." (Su, TY III, 2017, s. 306)

Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* romanını Akşehir'e gidişi ve dizi üzerinden şöyle değerlendiriyor:

"Akşehir'e her iki gelişimde de Tarık Buğra'nın Küçük Ağa romanının mekânları içine çekti beni. Bu kadar canlı hissetmem, sanki romandan daha çok dizinin etkisiyle oluyor... Hâlbuki Küçük Ağa, Türk romanının en etkili ve en başarılı birkaç romanından birisi." (Su, TY III, 2017, s. 316)

Fethi Gemuhluoğlu'nun, *Dostluğa Dair* isimli kitabını, kitabın baskısını yazarıyla beraber ele alıyor Hüseyin Su:

"Ali Gemuhluoğlu, Dostluğa Dair'i göndermiş. Fethi Gemuhluoğlu'nun anısına ve Dostluğa Dair'in içeriğine denk düşen çok güzel bir dikkat ve incelikle hazırlanmış ve basılmış. Fethi Gemuhluoğlu'nun ölmeden önce, hasta yatarken kendisini ziyarete gelenlere, dostluk üzerine yaptığı bir sohbetten ibaret... Gönül ve aşk ikliminde şeker şerbet bir sohbet... Bir dil şöleni... Hâlinin ve dilinin etkisi, Gemuhluoğlu'nun güç kaynağına işaret ediyor." (Su, TY III, 2017, s. 317)

Binbir Gece Masalları'nı kapsamlı bir şekilde ele alarak, eser üzerinden modern metinler ile klasikler arasında kıyaslama yapıyor ve klasikler ile modern metinleri karşılıklı olarak okumanın faydalarından bahsederken, *Binbir Gece Masalları'nın* okutulmasını gerektiğinden söz ediyor:

"Binbir Gece Masalları'ndan yüz sayfa. Küçük bir teneffüs ve otuz sayfa, ardından bir yüz sayfa daha masallardan. Sular seller gibi okunuyor. Çok sağlam bir tahkiye dili ve çok geniş bir hayal dünyası var bu metinlerde. İyi bir kitap olmasına karşın arada okuduğum kitap o kadar yavan kalıyor ki bu masalların yanında... Modern anlatılar ne denli sağlam olurlarsa olsunlar klasiklerin dil ve duyarlılığının tadını veremiyor. Sağlam metinler okuduğunuzun farkında oluyorsunuz ama bir şeylerin hep eksik kaldığını da fark ediyorsunuz. Arada okuduğum kitap, çağdaş, donanımlı ve iyi bir deneme yazarının kitabı. Yine de gerinmesine, şişinmesine hiç gerek yok, Şehrazat'ın dışının kovuşuna bile giremez. Aslında genel olarak çağdaş metinlerle klasik metinleri böyle karşılaştırmalı olarak okumakta yarar var; neyi kaybettiğimizi ve neye ihtiyacımız olduğunu daha iyi görebiliriz böylece. Kesinlikle insanla ilgili, insana dair bir şey bu!.." (Su, TY III, 2017, s. 322) "Binbir Gece Masalları'nı herkese önerdiğimi duyan Atasoy Müftüoğlu, kış boyunca Ankara'da insanlara Binbir Gece Masalları

okuttuğumu söylemiş... Mümkün olsa yapardım. Neden en azından liselerde edebiyat derslerinde ve üniversitelerin de Türkoloji bölümlerinde Binbir Gece Masalları okutulmaz? Şimdiye dek MEB Doğu Klasikleri dizisinden tam metin olarak neden basılmadı acaba? Ne yazık ki Türkiye, Binbir Gece Masalları'nın tam metniyle yeni tanıştı." (Su, TY III, 2017, s. 378)

Malte Laurids Brigge'nin Notları'ndan, yazarken oldukça faydalandığımı ve kitabı Necatigil'in çevirmiş olmasının da bu faydaya katkı sağladığımı ifade ediyor:

"Yazarken nefesimin genişlemesi sağlayan metinlerden birisi de Behçet Necatigil'in Rainer Maria Rilke'den çevirdiği Malte Laurids Brigge'nin Notları'dır. Eserin kendisi kadar Necatigil'in Türkçesi de önemli bu etkinin oluşumunda. Hiç bitmeyen bir okuma lezzeti var bu kitapta. Bazen bölüm bölüm, bazen de rastgele bir sayfa açıp okuyorum. Bu okumalarım sonucunda, Malte Laurids Brigge'nin Notları bende kitap bütünlüğünü yitirdi. Öykü yazmaya ara verince sadece iki paragraf okudum ve zihnimi açtı." (Su, TY III, 2017, s. 332)

Hüseyin Su, Arnold Toynbee'nin Yaşamı Seçin isimli kitabını bilhassa kitabın ismini merkeze alarak değerlendiriyor:

"Yaşamı Seçin... Arnold Toynbee'nin diyaloglarından oluşan bir kitap. Bazı kitapların adları çok vurucu oluyor. Bu kitabın adı da öyle. Yaşamı Seçin'in adı, içeriğini ikinci plana itiyor. İyi sindirilmesi gereken bir kitap." (Su, TY III, 2017, s. 332, 333)

Umberto Eco'nun Fuko'nun Sarkacı isimli kitabı ile ilgili değerlendirmesinde uzun soluklu bir okuma gerektirdiğinden ve her yerde kitabı okumanın mümkün olmadığından bahsetmektedir:

"... Fuko'nun Sarkacı'ndan yetmiş beş sayfa okudum. Hem zaman hem de dinginlik açısından uzun soluklu bir okuma gerektiriyor Sarkaç. Hatta okuma mekânı olarak da öyle, çünkü her mekânda okunmuyor. Fuko'nun Sarkacı, çantanızda istediğiniz yere götürüp ve her yerde okuyabileceğiniz bir kitap değil." (Su, TY III, 2017, s. 338)

Sonuç

Hüseyin Su'yun notlarının günlük türünde üç cilt olarak basıldığı Takvim Yırtıkları isimli kitabı, Hüseyin Su'yun okuduğu kitapları ve okumaya, yazmaya dair çeşitli notlarını içermektedir. Eserde 1980-1993 arasında meydana gelen dünyadaki siyasi olayları, ekonomik olayları ve bunlarla ilgili değerlendirmeleri Hüseyin Su ve Nuri Pakdil üzerinden farklı mekânlardaki buluşmalarda görürüz.

Çalışmamızın kitapla ilgili olan temel kısmı ise Hüseyin Su'yun okuduğu kitaplar ve bunlarla ilgili değerlendirmeleridir. Su, kitapları değerlendirirken kimi zaman aşırı öfkelenmiştir, kimi zaman çeviriden de kaynaklı olarak bazı yazarların belirli kitaplarını çok beğenmiştir, bazılarını ise kitabın başlığının, isminin güzel olmasından ya da ilk cümlelerinin güzelliğinden dolayı beğenerek okumuş ve farklı yorumlarda bulunmuştur. Takvim Yırtıkları isimli kitap bize Hüseyin Su'yun ne kadar geniş bir okuma yelpazesi olduğunu da göstermektedir. Eserin oluşumunu sağlayan notların tarihlerine baktığımızda Hüseyin Su, neredeyse kitapları en zor şartlarda dahi çıktığı hafta içerisinde temin edip, okumaya başlamaktadır. Hatta aynı anda çeşitli türlerden oluşan birden fazla kitabı okuduğuna da eserde şahit olmaktayız. Kendisinin de ifadesiyle yazma noktasında okumaları kadar irade gösteremediğini ve yazma sürecinde bir kabz hali yaşadığını ifade eder.

Takvim Yırtıkları, günlükten de öte bir eserdir. Hüseyin Su, birçok konuda rehber kitap olarak kullanabileceğimiz bir eser sunarak hem bir okuma arkeolojisi yapmamıza imkân tanımakta hem de değerlendirmeye aldığı, ismini söylediği, alıntılar yaptığı bu kitaplardan yola çıkarak edebiyatla, sanatla, okuma ve yazmayla ilgilenenler için çeşitli meselelere ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

- Su Hüseyin, (2017), *Takvim Yırtıkları* (Cilt I), İstanbul: Şule Yayınları
Su Hüseyin, (2017), *Takvim Yırtıkları* (Cilt II), İstanbul: Şule Yayınları
Su Hüseyin, (2017), *Takvim Yırtıkları* (Cilt III), İstanbul: Şule Yayınları